

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2026-2-69-76>

 <https://orcid.org/0000-0001-8385-4789>

СПИЦІН Євгеній

кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

 spizin.evg@gmail.com

 <https://orcid.org/0009-0006-1183-7756>

ІВАНКО Дарина

здобувачка вищої освіти 2-го курсу магістратури за освітньою програмою «Педагогіка вищої школи»,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

 ivankodarina2003@gmail.com

УДК 378.046-021.68:355.1-051:364.04(477)(045)

ПІДГОТОВКА МОЛОДІЖНИХ ФАХІВЦІВ ДО РОБОТИ З ВЕТЕРАНАМИ: ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОГО ДОСВІДУ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ

Обґрунтовано необхідність та зміст спеціалізованої підготовки молодіжних фахівців до роботи з ветеранами як самостійної компетентнісної проблеми педагогічної науки.

Проаналізовано теоретичні засади травмоінформованого підходу як методологічного фундаменту такої підготовки.

Виявлено специфіку ветерана як цільової групи молодіжної роботи та обґрунтовано недостатність базових компетентностей молодіжного фахівця для ефективної взаємодії з цією категорією.

Визначено структуру спеціалізованої компетентності молодіжного фахівця, що охоплює рівні знань, навичок і рефлексивної позиції.

Вивчено вітчизняний досвід спеціалізованого навчання «Молодіжна робота з ветеранами та ветеранками» в рамках Програми «Молодіжний працівник».

Проаналізовано програму Тренінгу для тренерів (ТОТ), реалізованого за підтримки Міністерства молоді та спорту України, ПРООН та ЄС. Запропоновано концептуальну модель системної підготовки молодіжних фахівців на засадах інтеграції формальної та неформальної освіти.

Ключові слова: молодіжний фахівець; підготовка до роботи з ветеранами; травмоінформований підхід; молодіжна робота з ветеранами; тренінг для тренерів; програма «Молодіжний працівник»; неформальна освіта; постконфліктне відновлення.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення росії в Україну в 2022 році поставило перед молодіжною сферою виклик, до якого вона системно не була готова: мільйони ветеранів, переважна більшість яких є молодими людьми віком 18–35 років, повертаються або повернуться до цивільного суспільства з досвідом, що принципово трансформував їхню ідентичність, цінності і соціальні практики. За прогнозними оцінками, після завершення активної фази бойових дій понад 1,5 млн демобілізованих потребуватимуть комплексного супроводу (Київська школа економіки, 2024). Молодіжні центри і молодіжні фахівці, що з ними взаємодіють, де-факто вже сьогодні

зіштовхуються з ветеранами як частиною своєї аудиторії.

Проблема полягає в тому, що підготовка молодіжних фахівців в Україні, попри появу нормативної бази у вигляді Закону «Про основні засади молодіжної політики» (2021) і Професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» (2023), не передбачала цілеспрямованого формування компетентностей для роботи з ветеранами. Молодіжний фахівець без відповідної підготовки ризикує або уникнути цієї роботи, або ненавмисно завдати шкоди некомпетентними, хоча й добросовісними, діями. Ані перший, ані другий результат не є прийнятними. Відтак дана проблема потребує теоретичного осмислення і практичного вирішення.

Наукова проблема цієї статті полягає у відсутності у вітчизняній педагогічній науці теоретично обґрунтованої моделі підготовки молодіжних фахівців до роботи з ветеранами, що поєднувала б теоретичний фундамент, компетентнісні вимоги і конкретний освітній інструментарій. Тоді як міжнародна практика вже накопичила досвід такої підготовки (Ford & Deacon-Auer, 2020; Westwood et al., 2015), вітчизняні напрацювання залишаються розрізненими і теоретично не систематизованими. Водночас Програма «Молодіжний працівник» вже реалізує спеціалізований тренінг «Молодіжна робота з ветеранами та ветеранками» – і цей досвід заслуговує на наукову рефлексію і концептуалізацію, яка і є предметом цієї статті.

Мета статті – теоретично обґрунтувати зміст і структуру спеціалізованої компетентності молодіжного фахівця для роботи з ветеранами; проаналізувати вітчизняний досвід реалізації Тренінгу для тренерів (ТОТ) спеціалізованої програми «Молодіжна робота з ветеранами та ветеранками» Програми «Молодіжний працівник»; запропонувати концептуальну модель системної

підготовки молодіжних фахівців на засадах інтеграції формальної та неформальної освіти.

Огляд результатів, дотичних до теми статті. Підготовка фахівців, що працюють з особами, які мають травматичний досвід, досліджується у міжнародній науковій літературі переважно в контексті клінічної психології і соціальної роботи (Hoge et al., 2004; Nash, Litz, 2013). Концепція травмо-інформованої практики (trauma-informed practice), розроблена М. Харрісом і Р. Фелліті (Harris, Fallot, 2001) і систематизована у рамковому документі SAMHSA (2014), стала методологічним фундаментом для підготовки широкого кола фахівців: від медиків до педагогів, що взаємодіють з особами, які пережили складний досвід. Сутність концепції зводиться до переорієнтації з запитання «що з тобою не так?» на «що з тобою сталося?», тобто від патологізації до розуміння травматичного досвіду як адаптивної відповіді на екстремальні умови.

У контексті соціальної роботи та молодіжних практик застосування травмо-інформованого підходу досліджувала С. Найт (Knight, 2015), яка обґрунтувала необхідність трирівневої підготовки фахівців: від теоретичного знання, через практичні навички, до рефлексивної позиції. С. Найт особливо наголосила, що травмо-інформованість – це передусім система цінностей і переконань фахівця, а не набір технік, і що її формування потребує рефлексивних, а не суто інформаційних педагогічних форматів. Принциповий висновок: на відміну від знань і навичок, рефлексивна позиція не може бути передана в лекційному форматі: вона формується виключно через рефлексивні, діалогічні і групові педагогічні практики, що є ядром неформальної освіти. Цей висновок є теоретичним обґрунтуванням того, чому спеціалізований тренінг є необхідним, а не факультативним компонентом підготовки.

Щодо підготовки, зорієнтованої саме на роботу з ветеранами, показовим є досвід канадської програми Veterans Transition Network (VTN), досліджений М. Вествудом та ін. (Westwood et al., 2010). Програма VTN, що поєднує навчання фахівців з безпосередньою груповою роботою з ветеранами, демонструє статистично значущі результати за показниками соціального функціонування учасників і підкреслює: ефективність роботи визначається не стільки тематичними знаннями фахівця, скільки його здатністю утримувати безпечний груповий простір і підтримувати ідентичнісні переходи, що є безпосередньо педагогічними компетентностями.

У вітчизняній педагогічній науці підготовка молодіжних фахівців досліджується у роботах О. Безпалько (2006), І. Звереві (2011), Т. Лях (2009), однак без спеціального фокусу на роботі з ветеранами. Аналіз вітчизняних публікацій засвідчує, що тематика реінтеграції ветеранів розглядається переважно у контексті соціальної роботи (Кобець, 2025) і клінічної психології (Ігнатович, 2025). Зокрема, О. Ігнатович (2025) дослідила ефективні моделі, що поєднують психологічну підтримку з урахуванням травматичного досвіду та кар'єрне консультування, і встановила, що реінтеграція охоплює відновлення ідентичності, розвиток психологічної стійкості та відновлення соціальних зв'язків, і не зводиться до питань працевлаштування. Водночас педагогічний вимір підготовки молодіжних фахівців для цього напряму залишається практично нерозробленим. Сподіваємося, що ця стаття заповнить цю наукову лаку.

Теоретичний аспект (методологія дослідження). Методологічну основу дослідження утворює інтегрований підхід, що поєднує три взаємодоповнювальні теоретичні рамки, вибір яких є свідомим і обґрунтованим.

По-перше, концепція травмо-інформованої практики SAMHSA (2014) слугує методологічним ядром для визначення змісту спеціалізованої підготовки і дозволяє операціоналізувати поняття «готовності до роботи з ветеранами» через систему конкретних принципів і поведінкових індикаторів.

По-друге, компетентність молодіжного фахівця розуміється як інтегративне утворення, що органічно поєднує когнітивний, операційно-діяльнісний і ціннісно-смісловий компоненти та реалізується у здатності ефективно діяти в умовах складних, мінливих і ціннісно навантажених соціальних контекстів (Пошетун, 2004; Овчарук, 2004).

По-третє, концепція рефлексивної практики Д. Шона (Schön, 1983), у якій розрізняються «рефлексія в дії» (reflection-in-action) і «рефлексія про дію» (reflection-on-action), задає педагогічну логіку освітнього процесу: підготовка має формувати не лише знання про травму і ветеранський досвід, а насамперед рефлексивну позицію фахівця – здатність аналізувати власні реакції, розпізнавати власні упередження і коригувати поведінку у реальному часі взаємодії.

Дослідження здійснено із застосуванням методів теоретичного аналізу і синтезу наукових джерел (українських та зарубіжних); порівняльного аналізу вітчизняного та міжнародного досвіду підготовки молодіжних фахівців для роботи з ветеранами; аналізу програмних матеріалів Тренінгу для тренерів (TOT) спеціалізованого тренінгу «Молодіжна

робота з ветеранами та ветеранками» Програми «Молодіжний працівник»; а також концептуального моделювання.

Результати дослідження. Розуміння того, чому ветеран є специфічною, а не просто «ще однією складною» цільовою групою молодіжної роботи, є вихідним пунктом для обґрунтування необхідності спеціалізованої підготовки. Спираючись на дослідження Р. Сміта і Дж. Тру (Smith & True, 2014) і дослідження С. Хоуга та ін. (Hoge et al., 2004), викремлено чотири аспекти специфіки ветерана. Р. Сміт і Дж. Тру на матеріалі 26

нарративних інтерв'ю з американськими ветеранами воєн в Іраку та Афганістані довели, що повоєнна реінтеграція породжує несумісність між «бойовою» ідентичністю, що вимагає підкорення, дисципліни і колективної відповідальності, та цивільними очікуваннями автономії, самовираження і релаксності. Саме ця «війна ідентичностей» (warring identities), а не лише клінічні симптоми ПТСР, є провідним механізмом психологічного дистресу ветеранів – і це визначає педагогічний характер завдань реінтеграційної підтримки (див табл. 1)

Таблиця 1.

Специфіка ветерана як цільової групи молодіжної роботи та вимоги до компетентності фахівця

Аспект специфіки	Зміст і прояви	Ризик для непідготовленого фахівця	Вимога до компетентності
Травматичний досвід	Бойова травма, втрата побратимів, поранення; ПТСР як можливий, але не обов'язковий супутник; «моральна травма» (moral injury) – (Nash, Litz, 2013)	Ненавмисна ретравматизація через необережне запитання або дію; ігнорування ознак дистресу; або, навпаки, «гіперопіка», що знецінює суб'єктність	Базові знання про природу травми; вміння розпізнавати тригери і ознаки дистресу; принцип «не нашкодь»
Трансформована ідентичність	Конфлікт між «бойовою» і «цивільною» ідентичністю; відчуття відчуженості від цивільного середовища; пошук нової ролі і смислів у мирному житті	Знецінення бойового досвіду («ти вже вдома, забудь») або надмірна «героїзація» – обидва варіанти ускладнюють природний ідентичний перехід	Розуміння динаміки ідентичнісних переходів; вміння підтримувати без нав'язування нарративу; не-оцінювальна позиція
Специфічна аксіологія	Цінності побратимства, обов'язку, колективної відповідальності, що можуть перебувати у напрузі з індивідуалістичними цінностями цивільного середовища	Нерозуміння поведінки, що здається «жорсткою» або «замкненою»; оцінювання і стигматизація; втрата довіри	Аксіологічна рефлексія власних цінностей; вміння утримувати позицію культурного посередника без нав'язування
Гіпервідчуженість і недовіра	Підвищена пильність, насторога, складність довіри – як адаптивні відповіді на тривале перебування в умовах загрози, а не як «патологія»	Неправильна інтерпретація поведінки як агресивності або небажання співпрацювати; надмірний тиск, що руйнує контакт	Розуміння нейробіологічних основ травматичної відповіді; терпіння у побудові контакту; гнучкість темпу взаємодії

Ключовий теоретичний висновок з наведеного аналізу: жоден з чотирьох аспектів специфіки не є медичною або психіатричною проблемою. Всі вони є педагогічними: вони стосуються ідентичності, цінностей, довіри і взаємодії – тобто саме тих вимірів, з якими молодіжний фахівець працює за своїм фаховим призначенням. Можемо зробити висновок, що підготовка до роботи з ветеранами не є «спеціалізацією для психологів», до якої молодіжний фахівець «не має стосунку». Вона є органічним розширенням педагогічної компетентності молодіжного фахівця в умовах нового суспільного контексту.

На основі концепції SAMHSA (2014) та принципів компетентнісного підходу (Пометун, 2004) пропонуємо розглядати

спеціалізовану компетентність молодіжного фахівця для роботи з ветеранами як трирівневу структуру.

Рівень 1 – знанневий. Включає: розуміння природи бойової травми і ПТСР без надмірної медикалізації; знання специфіки ідентичнісних переходів у ветеранів; орієнтування в чинній ветеранській політиці України, наявних програмах підтримки і «маршрутах перескеровування»; знання нормативно-правових засад роботи з ветеранами. Цей рівень може формуватися в тому числі через формальну освіту і самостійне навчання.

Рівень 2 – формування умінь. Включає: вміння будувати і утримувати безпечний фізичний і психологічний простір для взаємодії; навички формулювання запитань, що

не ретравматизують; здатність розпізнавати ознаки дистресу і реагувати відповідно; вміння «утримувати» групу з учасниками з різним досвідом; практика здорових меж фахівця і самопомоги. Цей рівень потребує практичних і рефлексивних форматів навчання, передусім тренінгу.

Рівень 3 – позиційний (рефлексивний). Включає: системне переконання, що ветеранський досвід є ресурсом, а не патологією; здатність утримувати не-оцінювальну, не-стигматизуючу позицію незалежно від власних цінностей і реакцій; готовність до рефлексії власних упереджень; розуміння власних меж і уміння звернутися по підтримку. Цей рівень є найважчим для формування і водночас найбільш визначальним для ефективності, і саме він потребує груповий рефлексивної педагогіки, яка є серцевиною неформальної освіти (Schön, 1983).

Принципово важливо: жоден з рівнів не замінює інший. Молодіжний фахівець, який знає теорію травми (рівень 1), але не пройшов практичного відпрацювання навичок (рівень 2) і не проробив власну позицію (рівень 3), є непідготовленим. Саме тому ізольований лекційний курс про ветеранів у програмі університету без практично-рефлексивного компонента є недостатнім. І саме тому спеціалізований тренінг, з його рефлексивними, діалогічними і практичними форматами, є незамінним елементом підготовки.

Програма «Молодіжний працівник» є державною програмою неформальної освіти, що впроваджується з 2014 року Міністерством молоді та спорту України спільно з ДУ «Всеукраїнський молодіжний центр» за підтримки ПРООН (Молодіжний працівник, 2025). Вона є основною системою неформальної підготовки молодіжних фахівців в Україні: за даними дослідження, проведеного нами у листопаді-грудні 2025 року, 87,9% молодіжних фахівців проходили базовий тренінг програми, що фактично надає їй статус галузевого стандарту де-факто.

У відповідь на масштаб ветеранської проблематики Програма «Молодіжний працівник» розробила спеціалізований тренінг для тренерів (ТОТ) «Молодіжна робота з ветеранами та ветеранками». Тренінг для тренерів відбувся у Києві 15–18 січня 2026 року, розроблений за підтримки Міністерства молоді та спорту України, ПРООН та ЄС у рамках флагманського партнерства «EU4Recovery – Розширення можливостей громад в Україні», а також проєктів «Підтримка громадянського суспільства та молоді» і «Трансформаційне відновлення задля безпеки людей в Україні» при фінансуванні урядів Данії та Японії (www.youth-worker.org.ua, 2025). Його аналіз є цінним прецедентом для педагогічної науки (див. табл. 2)

Таблиця 2.

Характеристика Тренінгу для тренерів (ТОТ)
«Молодіжна робота з ветеранами та ветеранками»
(за матеріалами www.youth-worker.org.ua, 2025)

Параметр	Зміст
Повна назва	Тренінг для тренерів (ТОТ) спеціалізованого тренінгу програми «Молодіжний працівник» «Молодіжна робота з ветеранами та ветеранками»
Організатори	Міністерство молоді та спорту України, ДУ «Всеукраїнський молодіжний центр», за підтримки ПРООН та ЄС (EU4Recovery), урядів Данії та Японії
Формат і тривалість	Офлайн, 4 дні (15-18 січня 2026, м. Київ); безкоштовно для учасників; охоплює проживання і харчування
Цільова аудиторія	Молодіжні фахівці з досвідом тренерської роботи (не менше 6 міс. у молодіжній роботі); також психологи, соціальні працівники, громадські активісти з досвідом взаємодії з ветеранами; ветерани/ветеранки (не раніше 60 днів після демобілізації)
Вхідна умова	Обов'язково: сертифікат базового тренінгу Програми «Молодіжний працівник». Опційно: досвід травмо-інформованої роботи, психологічна освіта, сертифікат онлайн-курсу «Молодіжна робота: від теорії до практики» (Дія.Освіта)
Модуль 1	Нова ветеранська політика, доступні програми та можливості – орієнтування в актуальному нормативному і сервісному ландшафті
Модуль 2	Психоедукація для фахівців, які працюють з ветеранами та членами родин – базові знання про природу травми без надмірної медикалізації
Модуль 3	Місце молодіжних центрів і молодіжних фахівців на карті стейкхолдерів – розуміння ролі молодіжної роботи в екосистемі реінтеграції
Модуль 4	Організація простору і команди для win-win тренінгу – практична підготовка до самостійного проведення спеціалізованого тренінгу
Зобов'язання випускника	Провести не менше 1 офлайн-тренінгу «Молодіжна робота з ветеранами та ветеранками» до кінця 2026 року під супроводом тренера-ментора; після цього – свідectво встановленого зразка
Очікуваний ефект	Формування корпусу підготовлених тренерів-практиків для тиражування спеціалізованого навчання у всіх регіонах України

Педагогічний аналіз програми TOT з точки зору запропонованої трирівневої структури компетентності демонструє свідому і послідовну орієнтацію на всі три рівні. Модуль 1 формує знаннєвий рівень: орієнтування у ветеранській політиці і маршрутах перескєрування є необхідною когнітивною базою. Модуль 2 «Психоедукація» – балансує на межі першого і другого рівнів: він дає знання про травму, але водночас через фасилітовану групову роботу провокує рефлексію власних реакцій учасників. Модуль 3 формує позиційне розуміння ролі молодіжного фахівця в системі, що є складовою рівня позиції. Модуль 4 прямо спрямований на навичковий рівень: практичне відпрацювання ведення тренінгу.

Принципово важливу є педагогічна логіка «зобов'язання» після TOT: випускник має провести реальний тренінг під супроводом ментора. Ця вимога не є бюрократичним контролем, вона є реалізацією концепції рефлексивної практики Шона Д. (Schön, 1983): знання і навички, здобуті в навчальному просторі TOT, кристалізуються і перевіряються лише у реальній практиці під рефлексивним супроводом.

Однак слід констатувати і системне обмеження: TOT функціонує як елемент системи неформальної освіти і не має нормативно закріпленого зв'язку з університетськими програмами підготовки молодіжних фахівців. Сертифікат TOT не верифікується в Національній рамці кваліфікацій і не враховується при присвоєнні кваліфікаційного рівня за Професійним стандартом. Подолання цього розриву є ключовим завданням системного розвитку.

На основі проведеного теоретичного аналізу і характеристики вітчизняного досвіду пропонується концептуальна модель системної підготовки молодіжних фахівців до роботи з ветеранами. Модель (рис. 1) ґрунтується на принципі цілісного поєднання формальної і неформальної освіти – не як паралельних, а як функціонально взаємодоповнювальних систем єдиного освітнього простору (відповідно до загального принципу підготовки молодіжних фахівців, закріпленого у Recommendation CM/Rec(2017)4 Ради Європи).

Принципово важливою рисою моделі є те, що TOT не є її «вершиною» чи «завершальним акордом» – він є центральним, але не єдиним елементом. Університетська підготовка (рівень I) формує теоретичне підґрунтя, без якого спеціалізований тренінг ризикує залишитися набором технік без розуміння. Системна інтеграція (рівень IV) надає всій вертикалі підготовки нормативного визнання і стійкості. Ця чотирирівнева архітектура відповідає загальній логіці

підготовки молодіжних фахівців, що поєднує формальну, неформальну та інформальну освіту як рівноправні і взаємодоповнювальні компоненти (Council of Europe, 2017).

Ефективність запропонованої моделі залежить від реалізації чотирьох взаємопов'язаних умов, що охоплюють нормативний, кадровий, інституційний і кваліфікаційний виміри.

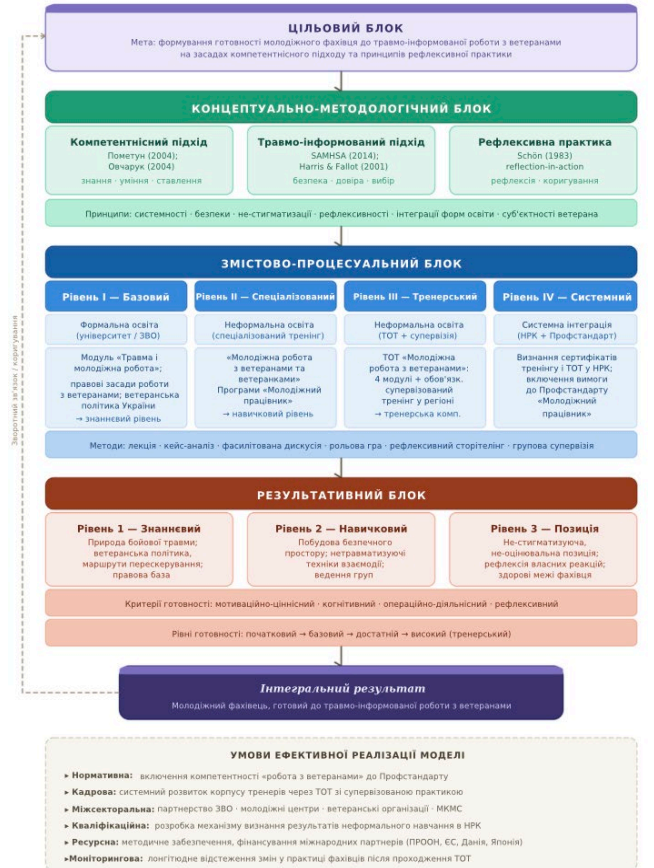

Рис 1. Концептуальна модель системної підготовки молодіжних фахівців до роботи з ветеранами.

Рис 1. Концептуальна модель системної підготовки молодіжних фахівців до роботи з ветеранами.

Нормативна умова. Включення вимоги «травмо-інформована робота з ветеранами» до оновленого Професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» як спеціалізованої компетентності для певного кваліфікаційного рівня. Без нормативного закріплення підготовка залишається залежною від ентузіазму окремих провайдерів і вразливою до зміни пріоритетів фінансування.

Кадрова умова. Системний розвиток корпусу підготовлених тренерів через TOT є умовою sine qua non для масштабування. Саме тому включення до TOT зобов'язання провести мінімум один реальний тренінг під супервізією є педагогічно обґрунтованим: воно забезпечує не лише кількісне зростання тренерів, а й якість, верифіковану через практику.

Міжсекторальна умова. Ефективна підготовка потребує партнерства між ЗВО, молодіжними центрами, ветеранськими організаціями і державними органами. Існуюча модель TOT вже реалізує цей принцип через залучення до цільової аудиторії фахівців різного профілю (молодіжні фахівці, психологи, соціальні працівники, ветерани). Розширення цієї логіки на рівень постійного міжсекторального партнерства є наступним кроком.

Кваліфікаційна умова. Розробка і впровадження механізму визнання сертифікатів спеціалізованого тренінгу і TOT у Національній рамці кваліфікацій є умовою того, щоб інвестиції молодіжних фахівців у власну підготовку набули офіційного визнання і стимулювали подальший розвиток.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

По-перше, підготовка молодіжних фахівців до роботи з ветеранами є самостійною педагогічною проблемою, що потребує теоретичного осмислення і не може бути зведена ані до клінічної підготовки, ані до загальної компетентності соціального працівника. Ветеран є специфічною цільовою групою, взаємодія з якою вимагає розширення педагогічного інструментарію молодіжного фахівця в чотирьох вимірах: травматичного досвіду, ідентичнісного переходу, аксіологічної відмінності і відновлення довіри.

По-друге, спеціалізована компетентність молодіжного фахівця для роботи з ветеранами є трирівневою структурою: знання про природу травми і ветеранський контекст; навички безпечної взаємодії, фасилітації і перескерування; рефлексивна позиція – система переконань і цінностей, що визначає якість взаємодії незалежно від конкретних технік. Третій рівень є найбільш визначальним і водночас найважчим для формування, що і обґрунтовує незамінність практично-рефлексивних форматів неформальної освіти.

По-третьє, тренінг для тренерів (TOT) «Молодіжна робота з ветеранами та ветеранками» Програми «Молодіжний працівник» є теоретично обґрунтованим і методологічно зрілим прецедентом підготовки. Його чотири-модульна структура послідовно охоплює всі три рівні компетентності; вимога обов'язкової супервізованої практики реалізує принцип рефлексивної практики Шона; залучення міждисциплінарної аудиторії є умовою міжсекторальної взаємодії. Системне обмеження: відсутність нормативного зв'язку з НРК і Профстандартом – є ключовим напрямком для подальшого розвитку.

По-четверте, запропонована концептуальна чотирирівнева модель підготовки (базовий формальний, спеціалізований тренінг-

говий, тренерський, системно-кваліфікаційний рівні) забезпечує інтегративний підхід, що долає розрив між теоретичною університетською підготовкою і практично-рефлексивним навчанням, а також між неформальним досвідом і його офіційним визнанням.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці стандартизованих показників ефективності спеціалізованого навчання; у лонгітюдному дослідженні змін у практиці молодіжних фахівців після проходження TOT; у порівняльному аналізі аналогічних програм підготовки у країнах з досвідом постконфліктного відновлення; а також у розробці методичних інструментів для впровадження IV рівня моделі – інтеграції результатів неформального навчання в НРК.

Список бібліографічних посилань

- Безпалько, 2006 – Безпалько, О.В. (2006). Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Київ: Центр навчальної літератури. 134 с.
- Про основні засади молодіжної політики? 2021 – Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20>
- Зверева, Безпалько, Харченко, С.Я. (2003) – Зверева, І.Д., Безпалько, О.В., Харченко, С.Я. (2003). Соціальна робота в Україні: навч. посіб.; за заг. ред. І.Д. Звереві, Г.М. Лактіонової. Київ: Науковий світ. 233 с.
- Ігнатович, 2025 – Ігнатович, О. (2025). Психологічна підтримка ветеранів під час реінтеграції в цивільне життя. *Психологія і особистість*, (1): 54–64. URL: <https://psychpersonality.pnpu.edu.ua/article/view/345862>
- Кобець, 2025 – Кобець, І. (2025). Психічне здоров'я та працевлаштування ветеранів: стан і рекомендації міжнародних організацій. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*, (8): 94–101. Doi: <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2025-2.13>
- Лях, 2009 – Лях, Т.А. (2009). *Соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп*: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Луганськ: Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. 22 с.
- Профстандарт, 2023 – Професійний стандарт «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»: затв. наказом Міністерства молоді та спорту України № 1564 від 22 березня 2023 року. URL: <https://mms.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-fakhivets-z-pytan-molodimolodizhnyi-pratsivnyk>.
- Овчарук, 2004 – Овчарук, О.В. (Ред.). (2004). *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. К.І.С. 112 с.
- Пометун, 2004 – Пометун, О.І. (2004). Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ: К.І.С. С. 66–72.
- Молодіжний працівник, 2025 – Тренінг для тренерів (TOT) спеціалізованого тренінгу «Молодіжна робота з ветеранами та ветеранками». *Молодіжний працівник*. URL: <https://www.youth-worker.org.ua/events/treninh-dlia-treneriv-tot-spetsializovanoho-treninhu-prohramy-molodizhnyu-pratsivnyk-molodizhna-robotaz-veteranamy-ta-veterankamy/>

- Council of Europe, 2017 – CM/Rec(2017)4 – Recommendation of the Committee of Ministers to member States on youth work (Adopted by the Committee of Ministers on 31 May 2017 at the 1287th meeting of the Ministers' Deputies). URL: <https://surl.it/mfuysu>
- Harris, Fallot, 2001 – Harris, M., & Fallot, R.D. (Eds.). (2001). Using trauma theory to design service systems. Jossey-Bass. 120 p.
- Hoge et al., 2004 – Hoge, C.W., Castro, C.A., Messer, S.C., McGurk, D., Cotting, D.I., & Koffman, R.L. (2004). Combat duty in Iraq and Afghanistan, mental health problems, and barriers to care. *New England Journal of Medicine*, 351(1), 13–22.
- Knight, 2015 – Knight, C. (2015). Trauma-informed social work practice: Practice considerations and challenges. *Clinical Social Work Journal*, 43(1), 25–37. Doi: <https://doi.org/10.1007/s10615-014-0481-6>
- Nash, Litz, 2013 – Nash, W.P., Litz, B.T. (2013). Moral injury: A mechanism for war-related psychological trauma in military family members. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 16(4), 365–375. Doi: <https://doi.org/10.1007/s10567-013-0146-y>
- SAMHSA, 2014 – SAMHSA's concept of trauma and guidance for a trauma-informed approach. HHS Publication No. (SMA) 14-4884. Substance Abuse and Mental Health Services Administration.
- Schön, 1983 – Schön, D.A. (1983). The reflective practitioner: How professionals think in action. Basic Books.
- Smith, True, 2014 – Smith, R.T., True, G. (2014). Warring identities: Identity conflict and the mental distress of American veterans of the wars in Iraq and Afghanistan. *Society and Mental Health*, 4(2), 147–161. Doi: <https://doi.org/10.1177/2156869313512212>
- Westwood et al., 2010 – Westwood, M.J., McLean, H., Cave, D., Borgen, W., & Slakov, P. (2010). Coming home: A group-based approach for assisting military veterans in transition. *Journal for Specialists in Group Work*, 35(1): 44–68. Doi: <https://doi.org/10.1080/01933920903466059>
- References**
- Bezpalko, O.V. (2006). Social Pedagogy in Schemes and Tables. Kyiv: Center for Educational Literature. 134 p. [in Ukr.].
- On the basic principles of youth policy: Law of Ukraine dated April 27, 2021 No. 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20> [in Ukr.].
- Zvereva, I.D., Bezpalko, O.V., Kharchenko, S.Ya. (2003). Social work in Ukraine: a textbook; ed. by I.D. Zvereva, G.M. Laktionova. Kyiv: Naukovyi svit. 233 p. [in Ukr.].
- Ignatovych, O. (2025). Psychological support for veterans during reintegration into civilian life. *Psychology and personality*, (1): 54–64. URL: <https://psychpersonality.pnpu.edu.ua/article/view/345862> [in Ukr.].
- Kobets, I. (2025). Mental health and employment of veterans: status and recommendations of international organizations. *Scientific Bulletin of the Vinnytsia Academy of Continuing Education. Series "Pedagogy. Psychology"*, (8): 94–101. Doi: <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2025-2.13> [in Ukr.].
- Lyakh, T.L. (2009). Socio-pedagogical activity of student volunteer groups: Abstract of Ph.D Dissertation in Pedagogy. Luhansk: Luhansk National Taras Shevchenko University. 22 p. [in Ukr.].
- Professional standard "Youth Specialist (Youth Worker)": approved by order of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine No. 1564 dated March 22, 2023. URL: <https://mms.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-fakhivets-z-pytan-molodi-molodizhnyi-pratsivnyk> [in Ukr.].
- Ovcharuk, O.V. (Ed.). (2004). Competency-based approach in modern education: world experience and Ukrainian prospects. K.I.S. 112 p. [in Ukr.].
- Pometun, O.I. (2004). Discussion of Ukrainian teachers on the issues of introducing a competency-based approach in Ukrainian education. In *Competency-based approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives*. Kyiv: K.I.S. pp. 66–72 [in Ukr.].
- Training of trainers (TOT) of the specialized training "Youth work with veterans". *Youth worker*. URL: <https://www.youth-worker.org.ua/events/treninh-dlia-treneriv-tot-spetsializovanoho-treninhu-prohramy-molodizhnyy-pratsivnyk-molodizhna-ro-bota-z-veteranamy-ta-veterankamy/> [in Ukr.].
- CM/Rec(2017)4 – Recommendation of the Committee of Ministers to member States on youth work (Adopted by the Committee of Ministers on 31 May 2017 at the 1287th meeting of the Ministers' Deputies). URL: <https://surl.it/mfuysu>
- Harris, M., & Fallot, R.D. (Eds.). (2001). Using trauma theory to design service systems. Jossey-Bass. 120 p.
- Hoge, C.W., Castro, C.A., Messer, S.C., McGurk, D., Cotting, D.I., & Koffman, R.L. (2004). Combat duty in Iraq and Afghanistan, mental health problems, and barriers to care. *New England Journal of Medicine*, 351(1), 13–22.
- Knight, C. (2015). Trauma-informed social work practice: Practice considerations and challenges. *Clinical Social Work Journal*, 43(1), 25–37. Doi: <https://doi.org/10.1007/s10615-014-0481-6>
- Nash, W.P., Litz, B.T. (2013). Moral injury: A mechanism for war-related psychological trauma in military family members. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 16(4), 365–375. Doi: <https://doi.org/10.1007/s10567-013-0146-y>
- SAMHSA's concept of trauma and guidance for a trauma-informed approach. HHS Publication No. (SMA) 14-4884. Substance Abuse and Mental Health Services Administration.
- Schön, 1983 – Schön, D.A. (1983). The reflective practitioner: How professionals think in action. Basic Books.
- Smith, R.T., True, G. (2014). Warring identities: Identity conflict and the mental distress of American veterans of the wars in Iraq and Afghanistan. *Society and Mental Health*, 4(2), 147–161. Doi: <https://doi.org/10.1177/2156869313512212>
- Westwood, M.J., McLean, H., Cave, D., Borgen, W., & Slakov, P. (2010). Coming home: A group-based approach for assisting military veterans in transition. *Journal for Specialists in Group Work*, 35(1): 44–68. Doi: <https://doi.org/10.1080/01933920903466059>

SPITSYN Yevhenii

Ph.D in Pedagogy, Professor, Professor at the Department of Pedagogy,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

IVANKO Daryna

Master's Degree Student (2nd year) of Educational Programme "Higher Education Pedagogy",
Taras Shevchenko National University of Kyiv

PREPARING YOUTH WORKERS FOR WORK WITH VETERANS: THEORETICAL GROUNDS AND ANALYSIS OF UKRAINIAN SPECIALISED TRAINING EXPERIENCE

Summary. Introduction. The full-scale Russian invasion of Ukraine makes the preparation of youth workers for work with veterans a systemic pedagogical requirement. With over 1.5 million veterans projected to need reintegration support, most of them young people aged 18–35, youth workers are de facto already part of the reintegration ecosystem. Yet no theoretically grounded model of such preparation exists in Ukrainian pedagogical scholarship.

Purpose. To theoretically ground the content and structure of specialized competency of youth workers for work with veterans; to analyze the Ukrainian Training of Trainers (ToT) "Youth Work with Veterans" of the "Youth Worker" Programme; to propose a conceptual model of systemic preparation on the basis of formal and non-formal education integration.

Methods. Theoretical analysis and synthesis of Ukrainian and international scientific sources; comparative analysis of Ukrainian and international training practices; programme analysis of the ToT "Youth Work with Veterans" by parameters of audience, modules, pedagogy and expected outcomes; conceptual modelling. Theoretical framework: SAMHSA's trauma-informed practice concept (2014), Pomertun's and Ovcharuk's competency approach (2004), and Schön's reflective practice theory (1983).

Results. Four dimensions of veteran specificity as a youth work target group are identified and theoretically grounded: traumatic experience, transformed identity, distinct axiology, and hypervigilance/distrust, each with corresponding competency requirements. The specialised competency is conceptualised as a three-level structure: knowledge, skills, and reflexive stance with the third level being most decisive and most dependent on reflective non-formal pedagogy. The "Youth Worker" Programme's ToT is analysed as a methodologically mature precedent: its four-module structure addresses all three competency levels; the mandatory supervised practice implements Schön's reflective practice principle. Its systemic limitation: absence of normative recognition in the National Qualifications Framework is identified. A four-level conceptual preparation model is proposed: basic formal (university module),

specialised non-formal (training), trainer (ToT + supervision), and systemic (NQF integration).

Originality. The article provides the first theoretically grounded model for systemic preparation of Ukrainian youth workers for work with veterans, combining trauma-informed practice theory, competency approach, and reflective pedagogy and offering the first scholarly analysis of the ToT "Youth Work with Veterans" as a pedagogical precedent.

Conclusion. Preparation of youth workers for work with veterans is a legitimate and urgent pedagogical problem. The existing ToT is a valuable non-formal resource that must be integrated with formal training and the NQF to achieve sustainable systemic impact. The four-level model provides a roadmap for this integration.

Keywords: youth worker; preparation for work with veterans; trauma-informed approach; youth work with veterans; training for trainers; Youth Worker program; non-formal education; post-conflict recovery.

Одержано редакцією 04.04.2026
Прийнято до публікації 14.04.2026

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2026-2-76-81>

 <https://orcid.org/0000-0003-3275-9399>

ПАЛЬЧИКОВА Олександра

кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри англійської філології,
Криворізький державний педагогічний університет

 apalchykova@ukr.net

УДК 378.016:81'367]:[811.111'36:811.161.2'36](045)

ПРОБЛЕМИ ЗАСВОЄННЯ СИНТАКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ УСНОГО МОВЛЕННЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ КОНТРАСТИВНОЇ ГРАМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

У статті обґрунтовано важливість засвоєння синтаксичних одиниць усного мовлення під час навчання контрастивної граматики англійської та української мов. З'ясовано, що роль синтаксису в реалізації комунікативної діяльності полягає в здатності мовця оперативно формувати і модифікувати висловлювання в процесі спілкування, адаптуватися до змін граматичної і часової форм дієслова під час взаємообміну репліками зі співрозмовником і добирати необхідні лексико-граматичні засоби для відповідного реагування на повідомлення.

Констатовано проблемні питання навчання синтаксису англійської мови в межах дисципліни «Контрастивна граMATика англійської та української мов» (частково сформована здатність сприймати й розпізнавати синтаксичні конструкції та ритміко-інтонаційні навички їхнього відтворення під час аудіювання; некоректна взаємозаміна синтаксичних конструкцій, відносних займенників "which" і "that", "who" і "whom", прийменника "like" та сполучника "as", прислівників і прикметників; неточний переклад речень з формальним і емпатичним it; використання дієслова з непрямим додатком без прийменника "to").

Встановлено ключові причини виникнення труднощів у засвоєнні синтаксичних одиниць усного мовлення: підвищений рівень тривожності здобувачів освіти, брак часу для прослуховування синтаксичних конструкцій, дефіцит

уваги до розвитку навичок спілкування, обмежена реалізація творчого потенціалу під час створення висловлювання, недостатня кількість годин, відведених на удосконалення навичок ситуативного вживання синтаксичних одиниць, наявність фрагментарних культурних знань.

Ключові слова: синтаксис; синтаксичні одиниці; усне мовлення; граMATика; контрастивна граMATика англійської та української мов; комунікативна діяльність; труднощі засвоєння синтаксичних одиниць.

Постановка проблеми. Одним із найскладніших аспектів оволодіння граMATикою рідної та іноземної мов є опанування синтаксису, що передбачає здатність узгоджувати лінгвістичні одиниці різних мовних ярусів у роді, числі, відмінку, часовій формі задля поєднання слів у словосполучення, речення, надфразну єдність, текст. З огляду на це саме в межах синтаксичного мовного рівня одиниці фонологічного, лексичного, морфологічного ярусів набувають функційної довершеності та забезпечують створення усних і письмових текстів, що сприймаються як внутрішньо організовані, логічно і семантично пов'язані висловлення. Своєю чергою, роль синтаксису в реалізації